

УДК 796.355.3
С-914

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІНСТИТУТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

СУХОРАДА Григорій Іванович

УДК 796:355.(477)(043.3)

**СПОРТИВНО-МАСОВА РОБОТА
У ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ
(НА ПРИКЛАДІ КУРСАНТІВ-ЗВ'ЯЗКІВЦІВ)**

24.00.02 – Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з фізичного виховання і спорту

Львів – 2003

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Національній академії оборони України Міністерства оборони України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
Борodin Юрій Андрійович,
Національний університет фізичного виховання і спорту України, декан факультету спортивної медицини та фізичної реабілітації.

Офіційні опоненти: доктор наук з фізичного виховання і спорту,
професор **П'ятков Віктор Тимофійович**,
Львівський державний інститут фізичної культури,
завідувач кафедри теорії і методики стрільби,
сучасного п'ятиборства і шахів;

доктор психологічних наук, професор
Ложкін Георгій Володимирович,
Національний університет фізичного виховання і спорту України, завідувач кафедри психології і педагогіки.

Провідна установа: Державний науково-дослідний інститут фізичної культури і спорту, лабораторія психофізіологічної діагностики, Державний комітет України з питань фізичної культури і спорту, м. Київ.

Захист відбудеться 31 жовтня 2003 року о 15⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 35.829.01 Львівського державного інституту фізичної культури (79000, м. Львів, вул. Костюшка, 11)

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Львівського державного інституту фізичної культури (79000, м. Львів, вул. Костюшка, 11)

Автореферат розіслано 30 вересня 2003 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.М. Вацеба

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність. Закон України "Про фізичну культуру і спорт" проголошує, що фізичне виховання військовослужбовців є складовою частиною загальної системи навчання та виховання особового складу Збройних Сил України і здійснюється у формі спеціальної фізичної підготовки.

У Цільовій комплексній програмі "Фізичне виховання - здоров'я нації" на період 1999-2005 роки визначено, що фізична підготовка військовослужбовців ґрунтується на потребі розвивати професійно важливі навички та якості, необхідні у бойовій діяльності, оволодінні зброєю, сучасною бойовою технікою, їх ефективному використанні, здатності витримувати великі фізичні та нервово-психічні навантаження. Вона спрямована на безумовне забезпечення фізичної і психологічної готовності контингенту до бойової і службової професійної діяльності та здійснюється шляхом гармонійного поєднання передових форм спортивно-масової роботи та фізичної підготовки.

Разом з тим у Комплексній Програмі розвитку фізичної підготовки та спорту у Збройних силах України на 1999 - 2005 роки зазначено, що сучасний стан процесу спортивно-масової роботи у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ) не завжди знаходиться на належному рівні, внаслідок чого кількість спортсменів-розрядників та значківців "війн-спортсмен" серед курсантів військових інститутів та факультетів складає лише 60%, що не відповідає вимогам керівних документів.

Стосовно напрямків реалізації завдань Програми гостро стоїть питання вдосконалення всіх форм фізичної підготовки, а також забезпечення систематичності цього процесу шляхом комплексного застосування ранкової фізичної зарядки, навчальних занять, спортивно-масової роботи та фізичного тренування у процесі навчально-бойової діяльності.

Відповідно до вимог Наставови з фізичної підготовки, освітньо-кваліфікаційних характеристик, освітньо-професійних програм, інших керівних документів курсанти ВВНЗ поряд з вирішенням питань навчання і виховання повинні також вміти виконувати вимоги і норми Військово-спортивного комплексу та нормативи Військово-спортивної класифікації.

Фахівцями доведено, що спортивні результати характеризують дані підрозділів, де керівниками спортивно-масової роботи є їх командири чи заступники. Методика проведення її заходів у підрозділах ВВНЗ істотно не відрізняється. Основна причина різного рівня спортивної майстерності курсантів пов'язана, у першу чергу, з елементами організації заходів, у т. ч. і їх плануванням (Вейднер-Дубровін Л.О., Дем'яненко Ю.К., 1965 - 1992; Говоров Н.П., Холодов І.П., 1985; Коберницький В.С., 1990; П'ятков В.Т., 1999 - 2001; Анохін Є.Д., 2001 та ін.).

Отже, актуальність дослідження полягає у вивченні та науковому обґрунтуванні питань планування і проведення спортивно-масової роботи у курсантських підрозділах ВВНЗ, що дозволить оцінити систематичність занять спортом курсантів та рівень їхньої спортивної майстерності залежно від методики планування. Виявлення недоліків дає змогу запровадити авторську методику планування спортивно-масової роботи для досягнення належного рівня спортивної майстерності курсантів.

Практичне втілення такої методики при організації спортивно-масової роботи повинно сприяти ліквідації розриву між вимогами до систематичності занять спортом та до рівня

спортивної майстерності курсантів і реальним станом справ

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційну роботу виконано відповідно до Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 1998 - 2000 рр. Державного комітету України з фізичної культури і спорту на тему 1.4.1 „Наукове обґрунтування програмно-нормативного забезпечення системи фізичного виховання і спорту для всіх”, номер державної реєстрації 0199U000937, а також на 2001 – 2005 рр. за темою 2.1.19 „Фізична підготовка слухачів і курсантів ВВНЗ МО України”, номер державної реєстрації 0103U003022. Крім того, вона включена до плану науково-дослідної роботи Спортивного комітету Міністерства оборони України на період 1998 – 2000 рр., а також до Плану спільної науково-методичної діяльності Національного університету фізичного виховання і спорту України і Національної академії оборони України на 1998 – 2000 рр. та Плану спільної науково-методичної діяльності Національного університету фізичного виховання і спорту України і Спортивного комітету Міністерства оборони України на 2002 – 2005 рр. Роль автора у виконанні цієї теми полягала у розробленні авторської методики планування спортивно-масової роботи у курсантських підрозділах ВВНЗ.

Об'єкт дослідження – фізична підготовка курсантів ВВНЗ.

Предмет дослідження – спортивно-масова робота у підрозділах курсантів ВВНЗ.

Мета роботи – удосконалення спортивно-масової роботи у підрозділах курсантів ВВНЗ.

Завдання дослідження.

1. Узагальнити відомі підходи щодо планування спортивно-масової роботи у підрозділах курсантів ВВНЗ.
2. Провести аналіз спортивної майстерності курсантів залежно від методів та змісту планування спортивно-масової роботи у підрозділах ВВНЗ протягом п'ятирічного періоду навчання.
3. Розробити авторську методику планування заходів спортивно-масової роботи у підрозділах курсантів ВВНЗ.
4. Визначити ефективність експериментальної методики планування спортивно-масової роботи у підрозділах курсантів ВВНЗ.

Методи дослідження: аналіз і узагальнення літературних джерел та керівних документів, анкетування, педагогічні методи дослідження успішності та рівня фізичної підготовленості курсантів і їх взаємозв'язку, педагогічне тестування, педагогічний експеримент, методи математичної статистики, системний аналіз навчально-виховного процесу курсантів.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що:

1. Вперше доведена залежність між спортивною майстерністю курсантів підрозділів ВВНЗ і методикою планування спортивно-масової роботи упродовж п'ятирічного періоду навчання.
2. Вперше визначена закономірність змін спортивних результатів за виравами Військово-спортивного комплексу та багатоборства Військово-спортивного комплексу у курсантів підрозділів ВВНЗ залежно від методик планування спортивно-масової роботи.
3. Удосконалено методику планування спортивно-масової роботи у курсантських підрозділах ВВНЗ.

Практичне значення одержаних результатів полягає у вираженні їх

– у реалізацію 2-го розділу 1-го пункту Державної програми розвитку фізичної культури і спорту в Україні (1994 – 1997 рр.) «Фізична підготовка військовослужбовців» (акт реалізації результатів від 20 січня 1998 р.);

– у розробку 2-го розділу 1-го пункту «Фізична підготовка військовослужбовців» Цільової комплексної програми «Фізичне виховання – здоров'я нації» на період 1999 – 2005 років (акт реалізації результатів від 20 січня 1998 р.);

– у розробку питань стану та подальшого розвитку спортивно-масової роботи у ВВНЗ Комплексної програми розвитку фізичної підготовки та спорту у ЗСУ на 1999 – 2005 роки (акт реалізації результатів від 9 січня 1999 р.);

– у спортивно-масову роботу ВВНЗ (Київського вищого військового інженерного училища зв'язку – з 1986 по 1992 рр. та Київського військового інституту управління і зв'язку – з 1992 по 1998 рр.) (акт реалізації результатів від 9 червня 1998 р.);

– у розробку навчальних програм, тематичних планів, лекцій, планів-конспектів заходів спортивно-масової роботи як складових частин навчальної дисципліни «Фізична підготовка» у ВВНЗ (акт реалізації результатів від 17 червня 1998 р.).

Окрім вказаного, матеріали дисертації можуть бути використані при:

– плануванні спортивно-масової роботи у курсантських підрозділах ВВНЗ за авторською методикою;

– відображенні у керівних документах з ФП (наставах, керівництвах, посібниках) основних положень методики планування спортивно-масової роботи у курсантських підрозділах ВВНЗ;

– розробченні методичного посібника для командирів підрозділів з питань методики планування спортивно-масової роботи з курсантами ВВНЗ.

Особистий внесок здобувача полягає у визначенні завдань, виробленні змісту і методики вдосконалення планування спортивно-масової роботи, особистого застосування її на практиці у різних підрозділах, а також у керуванні процесом виконання досліджень латентними посадовими особами (педагогічний експеримент) та в обговоренні отриманих результатів і апробації дисертації.

У роботах, що виконані у співавторстві, особистий внесок дисертанта полягає у запропонованні структури системи спортивно-масової роботи курсантів ВВНЗ; поданні вихідних даних показників спортивної майстерності, фізичного розвитку, функціонального стану та рухових здібностей кандидатів до вступу у ВВНЗ, а також проведено їх статистичний аналіз для планування заходів спортивно-масової роботи курсантів 1-го курсу ВВНЗ.

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження було оприлюднено: на підсумковій науковій конференції Військового інституту фізичної культури (Санкт-Петербург, 1995); на наукових конференціях та засіданнях кафедри оздоровчої фізичної культури і масового спорту Українського державного університету фізичного виховання і спорту (Київ, 1995 – 1998); на засіданнях кафедри фізичної підготовки і спорту Академії Збройних Сил України (Київ, 1995 – 2000) та засіданнях кафедри фізичної підготовки і спорту Національної академії оборони України (Київ, 2000 – 2003); на першій Всеукраїнській науковій конференції аспірантів галузі фізичної

культури і спорту „Молода спортивна наука України” (Київ, 1997); на науково-практичній конференції „Оптимізація змісту фізкультурної освіти учнів загальноосвітніх навчальних закладів на сучасному етапі: досвід і перспективи” (Рівне, 2002); на науково-методичній конференції „Фізична підготовка військовослужбовців” (Київ, 2003).

Публікації. Результати досліджень викладено у навчально-методичному посібнику, чотирнадцяти друкованих статтях, серед яких вісім – у матеріалах конференцій. Три роботи належать до наукових фахових видань, затверджених ВАК України. Дві із вказаних праць виконані у сумісництві, решта – одноосібно.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається із списку умовних скорочень, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основна частина роботи викладена на 150 сторінках друкованого тексту, до яких входять 46 таблиць, 16 рисунків і 19 додатків. Список використаної літератури нараховує 172 джерела, із них 8 – іноземними мовами.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обгрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт та предмет дослідження, задачі і методи дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення роботи.

У першому розділі **„Планування спортивно-масової роботи у вищих військових навчальних закладах як один із основних елементів її організації”** було обгрунтовано компетенцію дослідження, здійснено аналіз практичної діяльності посадових осіб та літературних джерел щодо планування спортивно-масової роботи у ВВНЗ у рини часу, позитивні моменти керівних документів щодо визначених питань дослідження.

Було підтверджено думку вчених (Вейлер Дубравин І.О., Дем'яненко Ю.К., 1965 – 1992; Говеров П.П., Хосодов І.П., 1985; Коберницький В.С., 1990; Ложкін І.В., 2000; Апохін С.Д., 2001; Бородин Ю.А., 2000 – 2002 та ін.), що спортивно-масова робота у ВВНЗ є однією із основних форм процесу фізичного вдосконалення курсантів у структурі системи фізичної підготовки. На основі системного аналізу було визначено, що вона є свого роду – системною ланкою порядку, у якій планування належить до основних елементів її організації.

Встановлено, що у переважній більшості робочих документів підтверджується думка про обов'язковість планування спортивно-масової роботи у ВВНЗ на основі вимог керівних документів. Разом з тим досліджень, які б розкрили порядок проведення планування, показники його періодичності та залежність спортивно-масової роботи курсантів від інших величин, ми не виявили. Не описано також зміст методик планування таходів спортивно-масової роботи посадовими особами у підрозділах курсантів ВВНЗ.

Варто зазначити, що упродовж 60 х – 80 х років минулого сторіччя набули значного розвитку теоретичні положення планування фізичної підготовки військовослужбовців. Разом з тим, починаючи з 1987 року, до змісту й структури керівних документів з питань планування спортивно-масової роботи у ВВНЗ не внісено жодних змін.

Встановлено, що вимоги до спортивної майстерності курсантів ВВНЗ завжди були високими і вищачалися нормативними документами. Але як недолік визначено, що в останні роки,

на відміну від попередніх, вони тільки проголошуються, але чітко не конкретизуються.

З'ясовано, що спортивно-масова робота у підрозділах курсантів ВВНЗ повинна проводитися тричі на тиждень: два рази по одній годині у робочі дні у вільний від занять час і три години у вихідні і святкові дні.

На основі узагальнення даних доступних літературних джерел з питань планування спортивно-масової роботи у ВВНЗ армії провідних держав світу вдається встановити, що цей процес посідає в організації фізичної підготовки кадетів одне з чільних місць. Головним положенням є те, що для досягнення необхідних високих показників спортивної майстерності військовослужбовців на усіх спортивних заходах відводиться значна частина службового часу. Виконання цих положень у штатних підрозділах покладено також на їх командирів. Однак єдиних підходів до питань планування в арміях різних країн немає. Не вдалося виявити і будь-яких наукових розробок з питань планування спортивно-масової роботи у підрозділах ВВНЗ різних країн та дослідження залежності рівня спортивної майстерності курсантів від методик планування.

Отже, у наявній літературі та документах є достатня кількість інформації для аналізу стану планування спортивно-масової роботи у ВВНЗ. Це підтверджується і практичним досвідом даного процесу. Разом з тим є підстави стверджувати, що:

1. У вітчизняній літературі та доступній іноземній літературі практично відсутні дані про кількісні показники періодичності та кількості планування і проведення заходів спортивно-масової роботи у ВВНЗ упродовж періодів навчального процесу та про аналіз чи ефективність запроваджених методик планування, а також залежності від цього спортивної майстерності курсантів.

2. Існує протиріччя між відведеною достатньою кількістю часу на спортивно-масову роботу у ВВНЗ Міністерства оборони України нормативними документами, а спортивна майстерність курсантів залишається не на належному рівні.

3. Провідна роль у плануванні спортивно-масової роботи у підрозділах курсантів ВВНЗ відводиться їх командирам, а його методика ніде не викладена. Не знаходить вона свого відображення і у спеціальній літературі для фахівців фізичної підготовки і спорту збройних сил. Відсутні вітчизняні посібники з питань планування спортивно-масової роботи у ВВНЗ, а наявні дані 60-х – 80-х років є морально застарілими.

4. Спостерігається відставання вітчизняних розробок з теоретичних питань планування спортивно-масової роботи у ВВНЗ від вимог сьогодення щодо орієнтації і постійного переходу збройних сил на професійну основу, де вимоги до спортивної майстерності майбутніх офіцерів значно вищі.

У другому розділі „**Методи і організація дослідження**” детально використанні таких методів, як аналіз і узагальнення літературних джерел та керівних документів, анкетування, педагогічні методи дослідження успішності та рівня фізичної підготовленості курсантів і їх взаємозв'язку, педагогічне тестування, педагогічний експеримент, методи математичної статистики, системний аналіз навчально-виховного процесу курсантів.

Організація дослідження складалася із наступних етапів.

1-й етап: 1986 - 1991 рр. Упродовж п'ятирічного періоду навчання курсантів ВВНЗ

і Київського вищого військового інженерного училища зв'язку було здійснено аналіз навчально-виховного і тренувального процесу, а саме:

- структури системи фізичної підготовки курсантів як комплексно-системної дисципліни та процесу її втілення у таких основних формах, як раптова фізична зарядка, навчальні заняття, спортивно-масова робота та фізичне тренування у процесі навчально-оздоровчої діяльності;

- змісту і методики педагогічної та управлінської діяльності посадових осіб у процесі фізичної підготовки взагалі та спортивно-масової роботи зокрема залежно від масштабу її здійснення та основних напрямків її вдосконалення;

- керівних документів та літературних досліджень щодо організації та проведення спортивно-масової роботи у ВВНЗ;

- даних за семестрові та річні періоди навчання з успішності навчання курсантів з дисциплін навчальної програми, показників спортивної майстерності за вправами Військово-спортивного комплексу і Військово-спортивної класифікації;

- найбільш інформативних методик дослідження спортивно-масової роботи та їх застосування.

Спортивно-масовою роботою було охоплено: на 1-му курсі навчання – 194 курсанти, на 2-му курсі – 173, на 3-му – 169, на 4-му – 163, на 5-му – 162. На основі дослідень, застосовуючи системний підхід, вдалося виявити результати одномірного статистичного аналізу методики планування та контролю заходів спортивно-масової роботи у підрозділах курсантів ВВНЗ протягом навчальних тижнів, місяців, семестрів та року.

Поряд з цим були отримані статистичні результати спортивної майстерності курсантів за відповідні періоди п'ятирічного періоду навчання. У результаті було сформульовано висновки про залежність рівня спортивної майстерності курсантів від методики планування та контролю заходів спортивно-масової роботи.

У результаті такого підходу визначено мету і завдання та методи дослідження.

2-й етап (1991 – 1993 рр.) включав у себе дослідження, проведені з метою визначення змісту авторської методики планування спортивно-масової роботи з курсантськими підрозділами, а також визначення контрольної (КГ) і експериментальної (ЕГ) груп для проведення педагогічного експерименту. Обсяг основних заходів складався із аналізу змісту планування та проведення спортивно-масової роботи курсантів підрозділів.

Внаслідок цього було визначено об'єкт, предмет, теоретичну та практичну значимість дослідження, а також його наукову новизну.

3-й етап (1993 – 1998 рр.) складав основну частину досліджень, в якій:

- по-перше, було проаналізовано рівень спортивної майстерності курсантів ВВНЗ МО України (n=4713) за результатами оглядів спортивно-масової роботи у масштабі збройних сил та (n=3837) у підрозділах окремих ВВНЗ за умовами внутрішніх оглядів на кращу її організацію;

- по-друге, з курсантами Київського військового інституту управління та зв'язку (n=275; 130 – ЕГ і 145 – КГ) для визначення ефективності розробленої методики був проведений педагогічний експеримент упродовж п'ятирічного періоду навчання курсантів, причому на початку експерименту було проведено перевірку фізичної підготовленості і спортивної

майстерності 681 абітурієнта ВВНЗ.

Під час педагогічного експерименту організовувалася і проводилася спортивно-масова робота з курсантами відповідно до існуючої (традиційної) методики планування (К1) та до запровадженої авторської методики планування (ЕГ). Керівниками спортивно-масової роботи були командири підрозділів – офіцери і сержанти, які проводили заходи спортивно-масової роботи за традиційною методикою розвитку фізичних якостей та прикладних навичок, що для ЕГ і К1 не мало принципової різниці.

Після завершення експерименту були проведені розрахунок і аналіз одержаних даних та розробка практичних рекомендацій щодо змісту і методики планування спортивно-масової роботи у штатних курсантських підрозділах.

У результаті одержаних даних для оформлення і підготовки дисертації до захисту визначалася її методологія та теоретична основа, а також структура та зміст. Крім того, на даному етапі вдалося запровадити основні результати дослідження у практику.

У цей період проводилися доповіді за отриманими даними до та під час педагогічного експерименту на засіданнях кафедр та публікація їх у фахових виданнях та в матеріалах конференцій.

4-й етап: 1998 – 2003 рр. передбачав заходи з підготовки дисертації до захисту. У цей час та після завершення експерименту проводилися також і публікація результатів дослідження та їх апробація.

У третьому розділі „**Характеристика методик планування спортивно-масової роботи і показників спортивної майстерності курсантів підрозділів вищого військового навчального закладу**” вивчено існуючий зміст методик планування спортивно-масової роботи і рівня спортивної майстерності курсантів упродовж п'ятирічного періоду навчання у ВВНЗ.

Було визначено, що зміст методики планування і проведення спортивно-масової роботи визначають головним чином такі показники, як кількість заходів та їх періодичність.

Вивчення цих питань протягом навчального року дало такі результати:

1) величина середнього арифметичного значення кількості днів між двома суміжними навчальними заняттями з фізичної підготовки (за розкладом) без врахування спортивно-масової роботи та ранкових фізичних зарядок склала $7,6 \pm 1,35$;

2) спортивно-масова робота без врахування ранкових фізичних зарядок і навчальних занять з фізичної підготовки:

а) показники планування: середній інтервал часу між двома суміжними заходами – $2,22 \pm 0,07$ днів, загальна кількість заходів – 140, середня кількість годин занять на тиждень – $5,33 \pm 0,14$;

б) показники проведення: середній інтервал часу між двома суміжними заходами $3,09 \pm 0,15$ днів, загальна кількість заходів – 97,8 ($69,9 \pm 3,8$)%, середня кількість годин занять на тиждень – $4,03 \pm 0,16$;

3) спортивно-масова робота без врахування ранкових фізичних зарядок, але із

врахуванням навчальних занять із фізичної підготовки (за розкладом занять):

а) показники планування: середній інтервал часу між двома суміжними заходами $177 \pm 0,06$ днів, загальна кількість заходів – 176, середня кількість годин занять на тиждень – $8,33 \pm 0,08$;

б) показники проведення: середній інтервал часу між двома суміжними заходами складав $2,33 \pm 0,11$ днів, середня кількість заходів – 133,8 (76,8%), середня кількість годин занять на тиждень – $7,03 \pm 0,14$.

Стало зрозумілим, що між показниками планування і проведення заходів фізичної підготовки і спортивно-масової роботи існували істотні розбіжності. Очевидно, різна кількість проведених заходів та їх періодичність можуть у певній мірі впливати на показники спортивної майстерності.

Було встановлено, що практично у всіх підрозділах заходи спортивно-масової роботи проводилися за стандартною (традиційною) прийнятою методикою планування: у конкретно визначені дні і години (з 15.30 до 16.30 у робочі дні та з 10.00 до 13.00 у вихідні чи святкові дні). Таке планування мало сувору періодичність та максимальну кількість запланованих заходів відповідно до вимог керівних документів. Однак аналіз практики показав, що проведення їх вірогідно відрізнялося від плану, – як за періодичністю, так і за їх кількістю ($p < 0,05$). У результаті цього кількість проведених заходів була вірогідно меншою за число запланованих ($p < 0,05$), а періодичність проведення вірогідно порушена ($p < 0,05$).

Були виявлені і класифіковані причини цього

На підставі даних планування та проведення спортивних заходів було проведено аналіз рівня спортивної майстерності курсантів підрозділів ВВНЗ.

Так, за результатами оглядів організації спортивно-масової роботи серед ВВНЗ МО України діапазон коливань показників спортивної майстерності серед перелічених підрозділів складає досить значну кількість відсотків (табл. 1).

Разом з тим за результатами оглядів організації спортивно-масової роботи у кожному із ВВНЗ за внутрішньою програмою аналогічні показники теж значно відрізняються один від одного (табл. 2).

Аналіз середньоарифметичних показників рівня спортивної майстерності курсантів підрозділів ВВНЗ упродовж 5-річного процесу показав, що за вправами з розвитку швидкісних, силових якостей та витривалості спостерігалася тенденція до зростання результатів упродовж першого, другого та середини третього курсів, причому не завжди достовірного ($p > 0,05$), стабілізація у другій половині третього – першій половині четвертого курсів та зниження їх на четвертому і п'ятому курсах (переважно вірогідного, у порівнянні з попередніми, $p < 0,05$). Це стосувалося також і якісних показників (кількості спортсменів-розрядників та значківців Військово-спортивного комплексу). Це було характерним не тільки для окремих вправ, а також і для військово-прикладних видів спорту. У результаті рівень спортивної майстерності курсантів не відповідав вимогам керівних документів (табл. 3).

Пошук розв'язання протиріччя між вимогами керівних документів і певним рівнем спортивної майстерності курсантів знайшов своє втілення у запропонованій авторській методиці

планування спортивно-масової роботи у підрозділах (табл. 4).

Таблиця 1

Діапазон коливань показників спортивної майстерності серед курсантів
ВВІЗ МО України (у % до числа проаналізованих, n = 4713)

Умовний номер вищого військового навчального закладу	Показники спортивної майстерності					
	Виконання норм Військово- спортивного комплексу			Виконання нормативів спортивних розрядів		
	1993 р.	1994 р.	1995 р.	1993 р.	1994 р.	1995 р.
1	77,6	86,7	84,1	81,7	88,5	80,3
2	80,0	70,7	82,4	81,7	94,1	87,9
3	63,7	62,0	93,0	82,7	82,8	91,2
4	68,7	81,8	96,0	77,2	91,1	89,7
5	46,6	54,9	84,5	60,3	69,9	62,8
6	36,3	73,5	86,7	45,7	92,6	89,0
7	27,3	73,0	66,0	47,6	69,0	88,3
8	-	-	89,9	-	-	94,5

Таблиця 2

Діапазон коливань показників спортивної майстерності серед курсантів
у 1994 – 1995 навчальному році (у % до числа проаналізованих, n=3837)

Умовний номер ВВІЗ	Показники спортивної майстерності						
	Виконання норм Військово-спортивного комплексу			Виконання нормативів спортивних розрядів			
	I-го ступеню	II-го ступеню	I-го і II-го ступенів разом	I-го розряду	2-го роз.	3-го розряду	Разом розрядів
1	63,7	16,0	79,7	69,3	19,3	11,4	100,0
2	36,7	50,1	86,8	24,8	31,4	38,3	94,5
3	55,0	9,3	64,3	29,5	23,3	12,7	65,5
4	50,8	30,4	81,2	59,2	31,7	8,3	99,2

Такий підхід до планування спортивно-масової роботи передбачав:

- реалізацію вимог керівних документів щодо планування форм фізичної підготовки курсантів на практиці;
- рівномірний розподіл часу для занять фізичними вправами і спортом між навчальними групами протягом навчального дня і тижня;
- конкретне проведення спортивно-масової роботи з кожною навчальною групою і виявлення успіхів та недоліків кожного курсанта у спорті;
- забезпечення регулярності дії фізичного навантаження на організм курсантів;
- підвищення рівня фізичного розвитку, фізичної підготовленості і спортивної майстерності курсантів;

Дні	Час		Навчальні групи						
			1	2	3	4	5	6	7
Середа	09.00 - 10.35	Каф. 14	Каф. 14	Каф. 14	Каф. 14	Каф. 13	Каф. 13	Каф. 13	
	10.50 - 12.25	Каф. 15	Каф. 15	Каф. 15	Каф. 15	Каф. 14	Каф. 14	Каф. 14	
	12.40 - 14.15	Каф. 03	Каф. 03	Каф. 03	Каф. 03	Каф. 15	Каф. 15	Каф. 15	
	15.30 - 16.30	ІЗ	ІЗ	СМР	СМР	ІЗ	ІЗ	ІЗ	
	17.00 - 17.45	ІЗ ФП	СМР	СМР	СМР	СМР	СМР	СМР	
	17.50 - 18.35	СМР	ІЗ ФП	СМР	СМР	СМР	СМР	СМР	
	18.45 - 19.30	СМР	СМР	СМР	СМР	ІЗ ФП	СМР	СМР	
	19.35 - 20.20	СМР	СМР	СМР	СМР	СМР	СМР	СМР	
Четвер	09.00 - 10.35	Каф. 01	Каф. 01	Каф. 01	Каф. 01	Каф. 03	Каф. 03	Каф. 03	
	10.50 - 12.25	Каф. 06	Каф. 06	Каф. 06	Каф. 06	Каф. 01	Каф. 01	Каф. 01	
	12.40 - 14.15	Каф. 13	Каф. 13	Каф. 13	Каф. 13	Каф. 04	Каф. 04	Каф. 04	
	15.30 - 16.30	ІЗ	ІЗ	ІЗ	ІЗ	ІЗ	СМР	СМР	
	17.00 - 17.45	СМР	СМР	ІЗ ФП	СМР	СМР	СМР	СМР	
	17.50 - 18.35	СМР	СМР	СМР	ІЗ ФП	СМР	СМР	СМР	
	18.45 - 19.30	СМР	СМР	СМР	СМР	СМР	СМР	СМР	
	19.35 - 20.20	СМР	СМР	СМР	СМР	СМР	СМР	СМР	
П'ятниця	09.00 - 10.35	ЗВС ⁵	ЗВС	ЗВС	ЗВС	Каф. 06	Каф. 06	Каф. 06	
	10.50 - 12.25	Каф. 03	Каф. 03	Каф. 03	Каф. 03	Каф. 12	Каф. 12	Каф. 12	
	12.40 - 14.15	Каф. 12	Каф. 12	Каф. 12	Каф. 12	ЗВС	ЗВС	ЗВС	
	15.30 - 16.30	СМР	СМР	ІЗ	СМР	СМР	СМР	СМР	
	17.00 - 17.45	СМР	СМР	СМР	СМР	СМР	СМР	СМР	
	17.50 - 18.35	СМР	СМР	СМР	СМР	СМР	СМР	СМР	
	18.45 - 19.30	СМР	СМР	СМР	СМР	СМР	СМР	СМР	
	19.35 - 20.20	СМР	СМР	СМР	СМР	СМР	СМР	СМР	
Неділя (Субота)	09.00 - 10.35	СП ⁶	СП	СП	СП	ІЗ ФП	ЗВС	Каф. 06	
	10.50 - 12.25	Каф. 12	Каф. 12	Каф. 12	Каф. 12	СП	ІЗ ФП	ЗВС	
	12.40 - 14.15	Каф. 13	Каф. 13	Каф. 13	Каф. 13	Каф. 15	Каф. 13	ІЗ ФП	
	10.00 - 11.00	СМР	СМР	СМР	СМР	СМР	СМР	СМР	
	11.00 - 12.00	СМР	СМР	СМР	СМР	СМР	СМР	СМР	
	12.00 - 13.00	СМР	СМР	СМР	СМР	СМР	СМР	СМР	

Де: ¹ Каф. 01 – умовний номер кафедри; ² ІЗ ФП – навчальні заняття з фізичної підготовки; ³ СМР – спортивно-масова робота; ⁴ СМР – самостійна підготовка; ⁵ ЗВС – навчальні заняття з вивчення загальновійськових статутів; ⁶ СП – навчальні заняття зі строевої підготовки.

- виведення навчальних підрозділів у число провідних з фізичної підготовки і спорту у ВВНЗ; прицелення любові курсантам до занять фізичними вправами і спортом;
- поліпшення дисципліни курсантів на навчальних заняттях і під час самостійної підготовки;
- успішне вирішення питань навчання і виховання курсантів.

У четвертому розділі „Перевірка ефективності авторської методики планування спортивно-масової роботи у підрозділах курсантів вишого військового навчального закладу” проаналізовано кількість спланованих та проведених заходів спортивно-масової роботи та їх періодичність, а також динаміку фізичних якостей і військово-прикладних рухових навичок та їх

за тежкість від показників планування.

На основі системного вивчення спортивно-масової роботи були отримані дані тільки 0,6% пропусків 1-годинних та 13,5% 3-годинних, тобто усього 5,2% заходів в ЕІ. У КІ ці показники становили відповідно 40,2%, 12,0% і 30,1%. У результаті мали місце вірогідні розбіжності за пропуском усіх заходів між ЕІ і КІ ($p < 0,05$).

Середнє число запланованих годин спортивно-масової роботи у підрозділах упродовж навчальних тижнів складало від $(5,14 \pm 0,14)$ до $(5,52 \pm 0,24)$ за семестрами і $(5,33 \pm 0,14)$ протягом року. Реалізація цих заходів у КІ складала тільки від $(3,66 \pm 0,25)$ до $(4,38 \pm 0,19)$ годин у семестрах і $(4,03 \pm 0,16)$ годин протягом навчального року. В ЕІ – від $(4,61 \pm 0,18)$ до $(5,16 \pm 0,25)$ і $(4,89 \pm 0,16)$ годин відповідно. Ці показники вірогідно відрізнялися на користь ЕІ ($p < 0,05$).

За отриманими даними спортивною майстерністю курсантів було виявлено їх кількісну та графічну залежність від методик планування як за середньоарифметичними даними (рис. 1), так і за кількістю спортсменів-розрядників та значківців „воїн-спортсмен” (рис. 2) ($p < 0,05$). Що стосується якісних показників розвитку силових, швидкісних здібностей та витривалості, а також військово-прикладних рухових навичок, то ця залежність характерна не тільки для спортсменів за вищим розрядом чи значківців Військово-спортивного комплексу, але й для кожного із виду спорту чи спортивної вправи ($p < 0,05$).

За результатами аналізу успішності із загальновійськових, суспільних, загальнонаукових, військово-технічних та військово-спеціальних дисциплін було зроблено висновок про певну різницю середньоарифметичних показників в ЕІ і КІ та між ними (на користь ЕІ), хоча і не завжди вірогідну ($p < 0,05$).

У п'ятому розділі „Аналіз і узагальнення результатів дослідження” охарактеризовано три групи отриманих даних.

Підтверджено, що у підрозділах курсантів ВВНЗ спостерігається тенденція до стабілізації результатів курсантів у виконанні спортивних вправ або ж до їх подальшого зниження на 3-му – 5-му курсах навчання. Основна причина різного рівня спортивної майстерності курсантів пов'язана, у першу чергу, з елементами організації заходів спортивно-масової роботи, в тому числі і плануванням. Опитуванням підтверджено вимоги керівних документів щодо необхідності забезпечення регулярності заходів спортивно-масової роботи; систематичності занять фізичними вправами; виконання курсантами розрядних вимог і норм Військово-спортивного комплексу. Кількість розрядників та (або) значківців „воїн-спортсмен” за різними вправами чи видами спорту повинна враховуватися тільки для аналізу спортивної майстерності за фізичними якостями чи військово-прикладними руховими навичками. Інтегральним показником повинен бути розрядник вищого розряду чи значківець Військово-спортивного комплексу за виконання усього комплексу.

Дані теорії і практика спортивно-масової роботи доповнено науковими поняттями і подано у вигляді системи. Були одержані результати щодо періодичності та кількості планування і проведення заходів з фізичної підготовки і спортивно-масової роботи, а також дані спортивної майстерності курсантів підрозділів ВВНЗ як за абсолютними, так і за якісними показниками упродовж 5-річного періоду навчання.

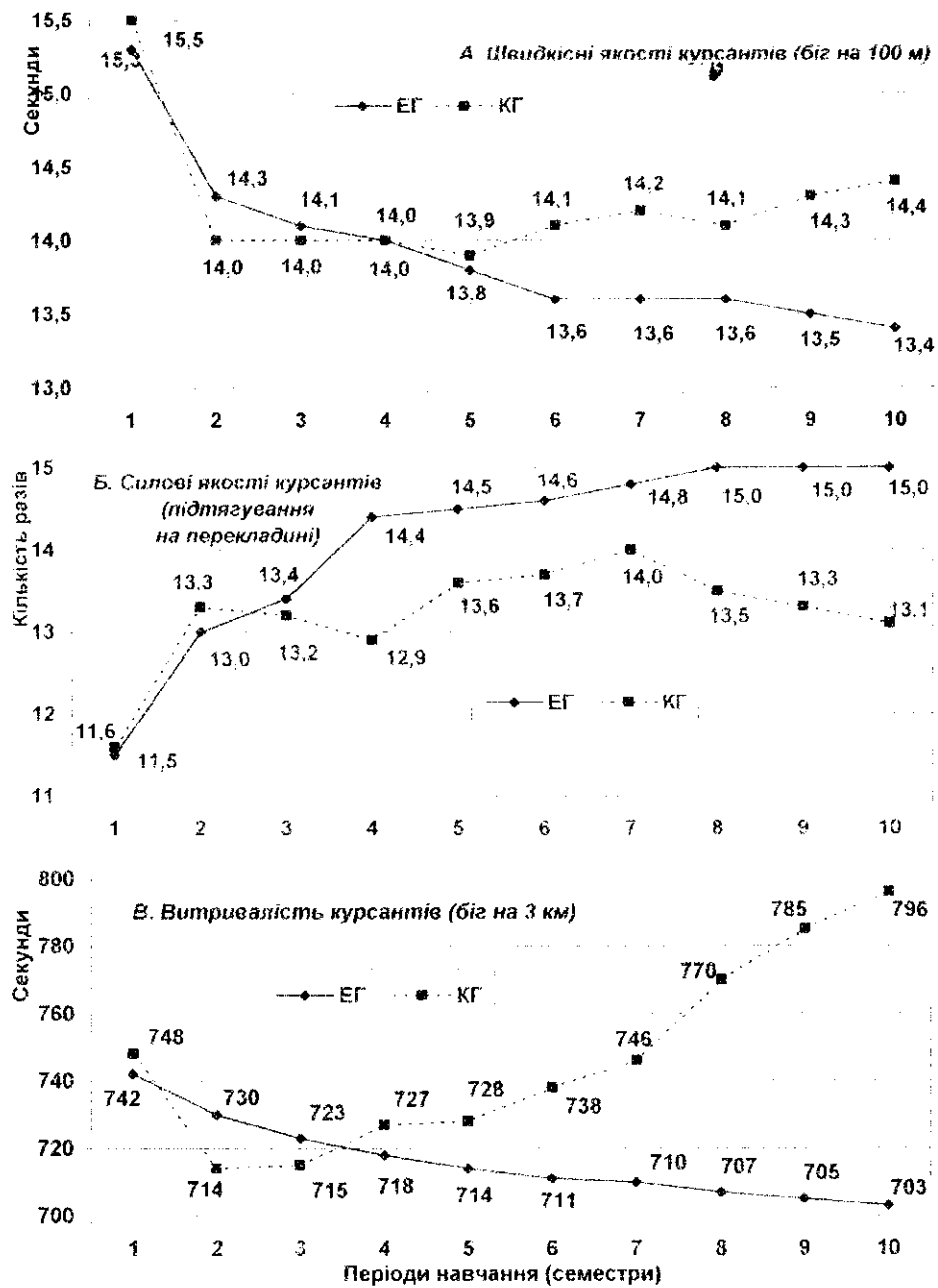

Рис. 1. Середньоарифметичні дані показників спортивної майстерності

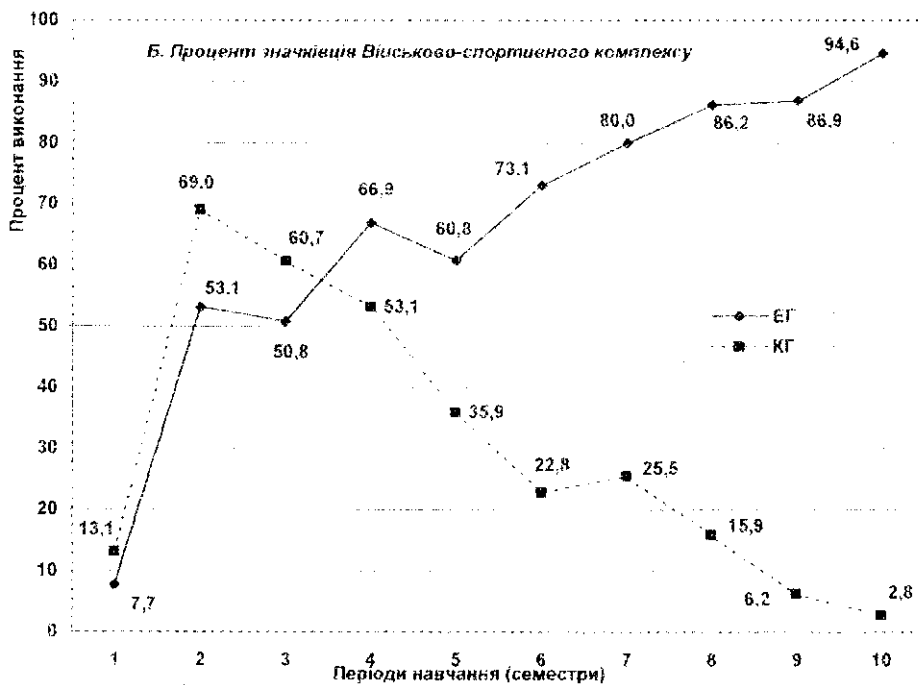
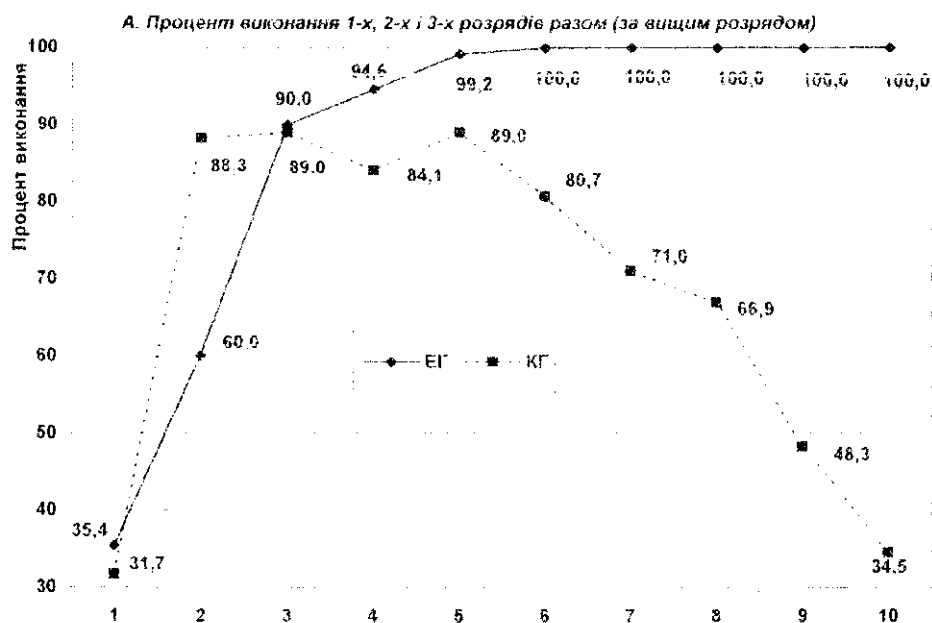

Рис. 2. Якісні показники спортивної майстерності курсантів

Вивчення ефективності запропонованої авторської методики планування спортивно-масової роботи дало нові результати аналізу співвідношення кількості проведених спортивних заходів відповідно до запланованих та періодичності їх проведення, а також до рівня спортивної майстерності курсантів підрозділів ВВНЗ, що більш повно відповідає вимогам керівних документів. Дослідженням виявлено кількісну та графічну залежність рівня спортивної майстерності курсантів від методики планування спортивно-масової роботи у курсантських підрозділах ВВНЗ.

Що стосується подальших перспективних шляхів досліджень цієї проблеми наряду з вдосконаленням планування, то потрібно окремо виділити питання контролю, обліку, підготовки керівників (та виконавців) спортивно-масової роботи тощо.

ВИСНОВКИ

1. У результаті аналізу літературних та документальних джерел з метою узагальнення відомих методик планування спортивно-масової роботи у підрозділах курсантів ВВНЗ армій різних країн вдалося встановити, що це питання вирішується скрізь по-різному, залежно від місцевих традицій. Разом з тим таке питання розглядається як один із головних елементів організації масового спорту серед курсантів.

Однак, окрім документальних даних стосовно кількості годин і днів, що повинні виділятися для проведення заходів спортивно-масової роботи, а також методичних рекомендацій щодо цього, інших наукових розробок стосовно кількості запланованих і проведених заходів, їх періодичності упродовж періодів навчально-виховного процесу у доступній літературі виявити не вдалося. Це стосується також і даних про спортивну майстерність курсантів залежно від згаданих показників планування і проведення спортивно-масової роботи.

2. Вивчення змісту і методики планування спортивно-масової роботи у підрозділах курсантів ВВНЗ упродовж навчального року показало (розділ 3), що:

а) планування заходів спортивно-масової роботи здійснювалося переважно традиційним (шаблонним) способом: у визначені дні і години тижня незалежно від інших заходів;

б) кількість проведених заходів по спорту у штатних підрозділах протягом навчальних півріччів, семестрів і року була вірогідно менша кількості запланованих заходів ($69,9 \pm 3,8\%$), виявлено існування вірогідної різниці між періодичністю їх планування та проведенням: $3,09 \pm 0,15$ днів проти $2,22 \pm 0,07$ запланованих, ($p < 0,05$), а також і середньою кількістю годин занять на тиждень $- 4,03 \pm 0,16$ замість $5,33 \pm 0,14$ запланованих, ($p < 0,05$);

в) анкетування курсантів підтвердило необхідність збільшення кількості проведення заходів по спорту.

Аналіз спортивної майстерності курсантів залежно від застосованої традиційної методики планування спортивно-масової роботи у підрозділах ВВНЗ протягом п'ятирічного періоду навчання процесу показав, що спостерігалася тенденція до стабілізації результатів курсантів у виконанні фізичних вправ або ж їх подальше зниження на 3-му – 5-му курсах навчання. Приріст результатів, який спостерігався упродовж 1-го та 2-го курсів, гальмувався, зупинялося зростання

спортивної майстерності та сповільнювалося вдосконалення фізичних якостей у переважній кількості курсантів. Переважна більшість розбіжностей була вірогідною (див. табл. 3). ($p < 0,05$).

3. Розроблення авторської методики планування спортивно-масової роботи у підрозділах курсантів ВВНЗ полягало в тому, що складання планів самопідготовки і спортивних заходів на навчальний день та тиждень для кожної із навчальних груп курсу здійснювалося на основі розкладу навчальних занять, заходів розпорядку дня, урахування взаємозв'язку форм фізичної підготовки, розумового та фізичного навантаження курсантів тощо (див. табл. 4). При цьому навчально-тренувальні заняття чи інші спортивні заходи планувалося проводити не тільки у дні і години, що визначені для виховної і спортивно-масової роботи (два рази на тиждень з 15.30 до 16.30), але і в години самостійної підготовки. Тобто, якщо у навчальній групі заплановано навчально-тренувальне заняття чи інші спортивні заходи з 15.30 до 16.30, то час самостійної підготовки відводився для вивчення інших навчальних дисциплін. Якщо ж у тій чи іншій навчальній групі спортивні заходи планувалися у години самостійної підготовки, то час з 15.30 до 16.30 відводився для занять іншими навчальними дисциплінами (див. табл. 4).

Стосовно змісту спортивних заходів пріоритет був відданий вправкам Військово-спортивного комплексу та військово-прикладному виду спорту – багатоборству Військово-спортивного комплексу.

4. Оцінка ефективності авторської методики планування спортивно-масової роботи у підрозділах курсантів ВВНЗ та її вплив на спортивну майстерність курсантів показали, що її впровадження дозволило наблизити число проведених спортивних заходів та їх періодичність до кількості (94,8%) та періодичності (91,7%) запланованих ($p < 0,05$).

Так, середнє число запланованих годин спортивно-масової роботи у підрозділах упродовж навчальних тижнів складало від $(5,14 \pm 0,14)$ до $(5,52 \pm 0,24)$ за семестрами і $(5,33 \pm 0,14)$ протягом року навчально-виховного процесу курсантів. Реалізація цих заходів у КГ складала тільки від $(3,66 \pm 0,25)$ до $(4,38 \pm 0,19)$ годин у семестрах і $(4,03 \pm 0,16)$ годин протягом навчального року. В ІГ – від $(4,61 \pm 0,18)$ до $(5,16 \pm 0,25)$ і $(4,89 \pm 0,16)$ годин відповідно. Ці показники вірогідно різнилися на користь ІГ ($p < 0,05$).

У результаті рівень спортивної майстерності курсантів у вправах Військово-спортивного комплексу в ІГ також наблизився до рівня вимог нормативних документів, чого не спостерігалось у КГ (рис. 1; 2). Це характерно також і для якісних показників за спортивними вправами та видами спорту:

число спортсменів-розрядників вірогідно збільшилося ($p < 0,05$):

- від 1,5% на 1-му курсі до 71,5% на 5-му (швидкісні якості);
- від 30,0% на 1-му курсі до 73,1% на 5-му (витривалість);
- від 24,6% на 1-му курсі до 100,0% на 5-му (у багатоборстві);

кількість значківців "воїн-спортсмен" вірогідно збільшилася ($p < 0,05$):

- від 15,4% на 1-му курсі до 99,2% на 5-му (швидкісні якості);
- від 67,7% на 1-му курсі до 100,0% на 5-му (сплові якості);
- від 78,5% на 1-му курсі до 95,4% на 5-му (витривалість);
- від 7,7% на 1-му курсі до 94,6% на 5-му (разом).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Оленів Д.І., Сухорада Г.І., Фіногенов Ю.С. Збірник лекцій з фізичної підготовки. Навчальний посібник. – К.: НАОУ, 2003. – 161 с.
2. Сухорада Г.І. Запровадження нестандартної методики контролю спортивно-масової роботи у курсантських підрозділах як один із напрямків вдосконалення процесу організації її заходів // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Збірник наукових праць під ред. Єрмакова С.С. – Харків: ХХПІ, 2000. – № 12. – С. 17 – 24.
3. Сухорада Г.І. Оптимальність планування спортивно-масової роботи у курсантських підрозділах як складова частина вдосконалення процесу організації її заходів // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Збірник наукових праць під ред. Єрмакова С.С. – Харків: ХХПІ, 2000. – № 16. – С. 34 – 43.
4. Сухорада Г.І. Пошук шляхів вдосконалення спортивно-масової роботи з курсантами за результатами її аналізу у вищих військових навчальних закладах // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – К.: Олімпійська література, 2001. – № 1. – С. 58 – 66.
5. Сухорада Г.І. Вдосконалення планування спортивно-масової роботи курсантів як один із чинників підвищення її ефективності у вищих військових навчальних закладах / Матеріали відкритої науково-методичної конференції „Фізична підготовка військовослужбовців” (29 – 30 квітня 2003 року). – К.: СК МОУ, НУФВІСУ, 2003. – С. 52 – 59.
6. Сухорада Г.І. Аналіз напрямків вдосконалення спортивно-масової роботи в курсантських підрозділах як важливий етап пошуку можливих шляхів підвищення ефективності фізичної підготовки у вищих військових навчальних закладах / Труды академії. № 8. Інв. № 35620. – К.: АЗСУ, 1999. – С. 121 – 129.
7. Сухорада Г.І., Бородін Ю.А. Характеристика фізичного розвитку, функціонального стану та рухових здібностей призовної молоді для оптимізації планування заходів масового спорту у військових частинах і вищих військових навчальних закладах // Матеріали науково-практичної конференції “Оптимізація змісту фізкультурної освіти учнів загальноосвітніх навчальних закладів на сучасному етапі: досвід і перспективи”. 15-16 травня 2002 року. Фізична культура, спорт і реабілітація в закладах освіти. Випуск 1. – Рівне: РДГУ, 2002. – С. 166 – 171.
8. Сухорада Г.І. Вдосконалення систем масового спорту у військових навчальних закладах армій провідних закордонних держав на сучасному етапі їх розвитку / Труды академії. № 7. Інв. № 35473. – К.: АЗСУ, 1998. – С. 132 – 140.
9. Сухорада Г.І. Вдосконалення спортивно-масової роботи курсантів як один із важливих напрямків підвищення ефективності фізичної підготовки у вищих військових навчальних закладах / Науково-методичний збірник. Статті і тези доповідей ад'юнктів, докторантів і здобувачів академії. Інв. № 34039. – К.: АЗСУ, 1996. – С. 363 – 371.
10. Сухорада Г.І. Короткий історичний огляд становлення і розвитку масового спорту у збройних силах закордонних армій з найдавніших часів до Першої світової війни / Труды академії. № 6. Інв. № 35354. – К.: АЗСУ, 1998. – С. 104 – 112.

11. Сухорада Г.І. Навчальні заняття з фізичної підготовки та особливості їх проведення із слухачами Оперативно-тактичного рівня Академії Збройних Сил України. / Науково-методичний збірник. Статті і тези доповідей ад'юнктів, докторантів і здобувачів академії. Інв. № 34039. - К.: АЗСУ, 1996. - С. 379 - 384.

12. Сухорада Г.І. Результати спортивної підготовленості випускників загальноосвітніх навчальних закладів – кандидатів до вступу у вищі військові навчальні заклади як вихідні дані планування спортивно-масової роботи курсантів I курсу // Матеріали науково-практичної конференції "Оптимізація змісту фізкультурної освіти учнів загальноосвітніх навчальних закладів на сучасному етапі: досвід і перспективи", 15-16 травня 2002 року. Фізична культура, спорт і реабілітація в закладах освіти. Випуск 1. - Рівне: РДГУ, 2002. - С. 172 - 178.

13. Сухорада Г.І. Спортивно-масова робота серед курсантів вищих військових навчальних закладів // Молода спортивна наука України. Матеріали I Всеукраїнської наукової конференції аспірантів галузі фізична культура і спорт. - Львів, 1997. - С. 73-74.

14. Сухорада Г.І. Управлінська діяльність курсових офіцерів вищих військових навчальних закладів у процесі спортивно-масової роботи з курсантами / Науково-методичний збірник. Статті і тези доповідей ад'юнктів, докторантів і здобувачів академії. Інв. № 34039. - К.: АЗСУ, 1996. - С. 372 - 378.

15. Ашкипази С.М., Сухорада Г.И. Особенности организации и проведения спортивно-массовой работы в высших военных учебных заведениях // Материалы итогов. научн. конф. Института за 1995 год / Под ред. Кадырова Р.М. и Кислого А.Н. - С-Пб.: ВИФК, 1996. - С. 115 - 117.

АНОТАЦІЇ

СУХОРАДА Григорій Іванович. Спортивно-масова робота у вищих військових навчальних закладах (на прикладі курсантів-зв'язківців). Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.02 - Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення.

У дисертації проведено дослідження існуючих методик планування спортивно-масової роботи у підрозділах курсантів ВВНЗ та наявність залежності від них рівня спортивної майстерності курсантів.

Мета роботи – удосконалення спортивно-масової роботи у підрозділах курсантів ВВНЗ.

Об'єкт дослідження – фізична підготовка курсантів ВВНЗ. Предмет дослідження – спортивно-масова робота у підрозділах курсантів ВВНЗ.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше доведена залежність між спортивною майстерністю курсантів ВВНЗ і методикою планування спортивно-масової роботи упродовж п'ятирічного періоду навчання; вперше визначена закономірність змін спортивних результатів за напрямами Військово-спортивного комплексу та багатоборства Військово-спортивного комплексу у курсантів підрозділів ВВНЗ залежно від методик планування спортивно-масової роботи; а також удосконалено методику планування спортивно-масової роботи у курсантських підрозділах ВВНЗ.

Ключові слова: фізична підготовка; методика планування спортивно-масової роботи; спортивна майстерність курсантів; Військово-спортивний комплекс; багатоборство; Військово-спортивного комплексу; підрозділи курсантів ВВУЗ.

СУХОРАДА Григорій Іванович. Спортивно-массовая работа курсантов высшего военного учебного заведения (на примере курсантов-связистов). Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата наук по физическому воспитанию и спорту за специальностью 24.00.02 Физическая культура, физическое воспитание различных групп населения.

В диссертации проведено исследование существующих методик планирования спортивно-массовой работы в курсантских подразделениях ВВУЗ и наличия зависимости от них уровня спортивного мастерства курсантов.

Цель работы -- усовершенствование спортивно-массовой работы в подразделениях курсантов ВВУЗ.

Объект исследования -- физическая подготовка курсантов ВВУЗ. Предмет исследования -- спортивно-массовая работа в подразделениях курсантов ВВУЗ.

Научная новизна работы состоит в том, что впервые доказана зависимость между спортивным мастерством курсантов подразделений ВВУЗ и методикой планирования спортивно-массовой работы в течение пятилетнего периода обучения; впервые определена закономерность изменений спортивных результатов по упражнениям Военно-спортивного комплекса и многоборью Военно-спортивного комплекса у курсантов подразделений ВВУЗ в зависимости от методики планирования спортивно-массовой работы; а также усовершенствовано методику планирования спортивно-массовой работы в подразделениях ВВУЗ.

В первом разделе „Планирование спортивно-массовой работы в высших военных учебных заведениях как один из основных элементов её организации“ было обосновано концепцию исследования; проведен анализ практической деятельности должностных лиц и литературных источников относительно планирования спортивно-массовой работы в ВВУЗ в различные времена в армиях различных государств; поданы требования руководящих документов по определенным вопросам исследования.

Во втором разделе „Методы и организация исследования“ детализировано использование методов, которые адекватны объекту, предмету, цели и задачам исследования. Основное направление исследования касалось уровня спортивного мастерства курсантов в выполнении упражнений Военно-спортивного комплекса и Военно-спортивной классификации и его зависимости от методики планирования спортивно-массовой работы.

В третьем разделе „Характеристика методик планирования спортивно-массовой работы и показателей спортивного мастерства в подразделениях курсантов высшего военного учебного заведения“ сделано анализ существующего содержания методик планирования спортивно-массовой работы в курсантских подразделениях и уровня спортивного мастерства курсантов на протяжении пятилетнего периода обучения в ВВУЗ.

В четвертом разделе „Проверка эффективности авторской методики планирования

спортивно-массовой работы в подразделениях курсантов высшего военного учебного заведения" рассматривались количество спланированных и проведенных мероприятий спортивно-массовой работы и их периодичность, а также динамика физических качеств и военно-прикладных двигательных навыков и их зависимость от показателей планирования.

В пятом разделе „Анализ и обобщение результатов исследования" дана характеристика трём группам полученных данных. Первая группа подтверждает результаты исследований ученых относительно вопросов планирования спортивно-массовой работы и уровня спортивного мастерства. Вторая группа дополняет данные теории и практики спортивно-массовой работы научными понятиями, которые поданы в виде системы. В результате были получены данные периодичности и количества планирования и проведения мероприятий физической подготовки и спортивно-массовой работы, а также данные спортивного мастерства курсантов подразделений – как по абсолютным, так и по качественным показателям на протяжении 5-летнего периода обучения в ВВУЗ. Третья группа – новые результаты количества проведенных мероприятий спортивно-массовой работы в соответствии с числом запланированных и периодичности их проведения, а также уровня спортивного мастерства курсантов подразделений, которые более полно отвечают требованиям руководящих документов. Обнаружено цифровую и графическую зависимость уровня спортивного мастерства курсантов от методики планирования спортивно-массовой работы в подразделениях ВВУЗ.

Ключевые слова: физическая подготовка; методика планирования спортивно-массовой работы; спортивное мастерство курсантов; Военно-спортивный комплекс; многоборье Военно-спортивного комплекса; подразделения курсантов ВВУЗ.

SUHORADA G.I. Public sport work in the higher military educational institutions (HMEI) (after the example of signalman-students). Manuscript.

Thesis for a candidate's degree by speciality 24.00.02. – Physical culture and education of different population groups.

The research of current methods of planning public sport in the units of HMEI and of the presence of correlation of students' sport skills level on these methods was conducted.

The objective of the work is to improve public sport work in units of HMEIs.

The object of the research is physical training in units of HMEIs. The subject of the research is public sport work in units of HMEIs.

The scientific innovation is presented in the fact that at the first time the correlation of sport skills of HMEI military students and the methods of planning public sport work during 5-year period of training has been proved; at the first time the predictability of sports results changes in the exercises in the frame work of the set of special exercises and military and sport set of exercises for military students of HMEI dependent on the methods of planning public sport work has been elaborated; the methods of planning public sport in the units of HMEI has been improved.

Key words: physical training; methods of the planning sport public work; sport skills of military students; set of special military physical exercises; multi-event sport competition; units of military students of HMEI.